

**ПРОБЛЕМА ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДОШКІЛЬНИКІВ:
ПОШУК ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Тамара Піроженко
Київ

В статті представлено методологічний підхід до вивчення проблемного кола питань, пов'язаних із характеристикою ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку, класифікація цінностей та аналіз ролі дорослих у формуванні ціннісних орієнтацій дітей. Проведено співробітниками лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України теоретико-експериментального дослідження з теми «Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі». Виявлено переваги когнітивного наповнення та фактичного існування (прояву) ціннісних орієнтацій в житті дитини. Ефективність розвивальної роботи з використанням методів діалогу, бесіди, аналізу проблемних ситуацій, створення малюнків, проведенням розвивальних ігор та комунікативних вправ підтверджено зміною функціонування структурно-динамічної будови ціннісних орієнтацій дітей, а саме наповненням змістом соціально значимого ідеалу, поступовим формуванням уявлень про його образ, який дитина перевіряє у процесі спільної з однолітками діяльності.

Ключові слова: система ціннісних орієнтацій, поле цінностей дитини, структурно-динамічна характеристика цінностей, цінність як механізм регуляції активності дитини старшого дошкільного віку.

Актуальність: сучасний етап розвитку суспільства висуває запит щодо аналізу духовних аспектів в житті дитини та формування свідомого ставлення дорослих до забезпечення умов розвитку сутнісних ціннісних орієнтацій дошкільників. В той же час науковий аналіз ситуації розвитку дитини підтверджує деформацію або гальмування в практиці освітнього простору суспільства системи ціннісних орієнтирів дорослих (батьків та педагогів) і це виступає фактором «загрози» повноцінного психічного розвитку дитини і потребує посилення цілеспрямованих зусиль у формуванні адекватної психологічної атмосфери навколо дитинства з метою посилення взаємодії родинного і сімейного виховання, пошуку засобів ефективного розвитку відповідальності дорослих за якісний гармонійний психічний, фізичний та духовний розвиток дитини.

Проведення співробітниками лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України теоретико-експериментального дослідження з теми «Становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі» надає можливість актуалізувати найважливіші питання вікової та педагогічної психології – вивчення сфери ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку як пріоритетних індикаторів особистісного зростання, з'ясування психологічних чинників розвитку та реального функціонування ціннісних орієнтацій в життєдіяльності дошкільників в сучасному соціокультурному середовищі, здійснення аналізу здобутків вітчизняних і зарубіжних науковців щодо вивчення проблематики ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку. Аналітичний огляд теоретичних матеріалів дозволив констатувати, що однією з провідних тенденцій розвитку освітньої ситуації сьогодення стає перехід до ціннісної парадигми (Г. Балл, М. Богуславський, В. Караковський, Г. Корнетов, З. Равкин, В. Сластенин та ін.) який засвідчує підвищену увагу до формування ціннісно-змістової сфери дитини. Науковці підкреслюють, що формування ціннісно-змістової сфери – не якийсь визначений етап розвитку людини, цей процес перетворення ціннісних орієнтацій є «наскрізним», він «прокреслює» все життя людини від народження до глибокої старості, який вступає у складну взаємодію з віковими особливостями і середовищними факторами. Аналіз літературних джерел надає можливість констатувати, що посилюється науковий інтерес до проблематики філософії виховання особистості. Відомо, що філософія виховання насамперед відповідає на питання про те, якою повинна бути особистість, якими рисами вона повинна володіти, в якому напрямку треба вести її становлення. Філософія виховання також вирішує проблему ставлення людини до світу, до природи, до

суспільства, до різноманітних людських спільнот, до інших людей, до самої себе. Вона оцінює явища і процеси, які сприяють вихованню людини, визначає взаємодію поміж факторами і умовами формування особистості. Дослідники лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Т. Піроженко, С. Ладивір, К. Карасьова, І. Карабаєва, Л. Соловійова, О. Хартман, О. Пісарєва, Л. Токарева, О. Федорчук) матеріалами експериментальних напрацювань стверджують думку про те, що проблема ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку відповідає сучасним тенденціям розвитку психологічної науки з огляду на посилення уваги дослідників до проблем становлення творчої особистості, що здатна проявити та регулювати свою життєву активність на основі сутнісних ціннісних орієнтацій, вектор виміру яких – відповідність духовності та нормам моралі.

Водночас, ми констатуємо про відсутність єдиного підходу щодо розуміння сутнісних понять, пов'язаних ціннісними орієнтаціями дитини дошкільного віку, а саме: система ціннісних орієнтацій, соціокультурне середовище, освітній простір сучасної дитини, ціннісне ставлення, дитяча субкультура, внутрішній світ, життєва компетентність дитини-дошкільника. Спільним для різних підходів є визнання емоційно-ціннісного ставлення як важливого структурного компонента самосвідомості та необхідною сходинкою на шляху до особистісного зростання (В. Котирло). Дуалістичний підхід щодо напрямків досліджень проблеми «ціннісні орієнтації» виявлено у провідній категорії відношення до себе. В «емоційно-ціннісному ставленні» у літературних джерелах надано характеристику з двох позицій:

1) емоційно-ціннісного ставлення до себе є специфічним видом емоційних переживань, в яких відображається власне ставлення людини до того, що вона у собі впізнає, розуміє, «відкриває» нового, т.б. це різноманітні само ставлення (Е. Еріксон, К. Роджерс, І. Кон, В. М'ясіщев, В. Столін, С. Пантисєв, Т. Титаренко, І. Чеснокова та ін.);

2) емоційно-ціннісного ставлення до себе ототожнюється із самооцінкою (Л. Виготський, Д. Леонтєв, О. Леонтєв, Н. Непомняща, С. Рубінштейн, В. Слободчиков, С. Тищенко, П. Чамата та ін.). У рамках цього підходу автори, як правило, розглядають емоційно-ціннісного ставлення до себе як вияв загальної самооцінки.

Враховуючи особливості егоцентричних характеристик мислення дитини дошкільного віку, а тим самим, розуміння специфіки та місця ціннісного ставлення до себе в загальній картині чеснот та шкали цінностей людини, важливо підкреслити, що самоставлення (емоційно-ціннісного ставлення до себе) пояснює специфічно насичену активність людини, яка спрямована на її власне «Я» у вигляді усталеного почуття щодо себе, що виникає на основі само прийняття, Я-образу, самооцінки та оцінки значущого оточення. Емоційно-ціннісного ставлення до себе проявляється як глобальне почуття «за» або «проти» самого себе, набуваючи форми самоповаги, аутосимпатії, самоінтересу, очікуваного ставлення з боку оточуючих і, тим самим, стає наріжним центром в загальному процесі привласнення цінностей та створення власної дитячої картини світу.

Дослідження проблеми становлення цінностей дозволяє стверджувати, що ціннісні орієнтації виступають характеристикою зростаючих можливостей дитини дошкільного віку у свідомому виявленні психологічного простору «Я». В ціннісних орієнтаціях відбивається рівень суб'єктної активності дитини, ступень дорослішання та гармонізації всіх психологічних надбань, що має прояв в поведінці, відносинах з іншими людьми, в пізнавальній та предметно-практичних видах діяльності. Розробка та обґрунтування методологічного інструментарію проблеми вивчення цінностей, якими керується дитина у повсякденному житті, спирається на позиції про те, що передумовами вироблення дітьми стійкого емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого світу й самого себе є: – прагнення до постійного відтворення дітьми позитивних переживань щодо свого «Я»; – здатність до узагальнення переживань, що виникає на кінець дошкільного віку; – формування початкові форми рефлексії яка спирається на процес відділення часткової самооцінки від загальної. Процес цілеспрямованого аналізу ціннісних орієнтацій як системоутворюючого психологічного надбання дитини, яке виконує в системі життєдіяльності дошкільників регулюючу дію, спрямував розробку комплексу діагностичного інструментарію для психологічного аналізу системи існуючих

в реальному житті дитини цінностей в двох напрямках – широта та змістовна наповненість системи цінностей, яка існує в дитячій субкультурі життя («Поле цінностей» дитини) та психологічні особливості процесу становлення цінностей у дитини дошкільного віку («Структурно-динамічні характеристики ціннісних орієнтацій» дитини). Система координат поля цінностей дітей передбачає можливість врахувати існуючі в психологічній науці класифікації цінностей. Оскільки в основу аналізу ціннісних орієнтацій покладено їх суб'єкту значущість для самої людини, то саме дитина виступає вихідною точкою координат в оцінці змісту та структурно-функціональних особливостей ціннісних орієнтацій. За параметрами суб'єкта цінності поділяють на два класи: 1) цінності – *блага*, які відповідають потребам суб'єкта (дитини) і охоплюють як матеріальні так і духовні ресурси, продукти «споживання» та послуги у різних сферах реальної дійсності, так і сфері ідеального (уявлення, ідеї, ставлення тощо), як, наприклад, природні багатства так і створені людиною сфери (наприклад, витвори мистецтва); 2) цінності – *регламенти*, які відповідають регламентуючим орієнтирам суб'єкта в його діяльності щодо задоволення потреб і охоплюють морально-етичні, правові й естетичні норми та ідеали, звичаї та традиції. Деталізована оцінка цінностей-благ та цінностей-регламентів проведена через діагностичний інструментарій «Експрес-діагностика сфери ціннісних орієнтацій дошкільника» (Т. Піроженко, С. Ладивір, К. Карасьова, Л. Соловійова), карт спостереження: «Показники рівня розвитку діяльнісного структурного компоненту ціннісних орієнтацій» (Л. Соловійова), «Показники рівня прояву ціннісних орієнтирів дошкільників у реальних та ігрових стосунках» (К. Карасьова), в якій запропоновані різні сфери вибору «значущих» та «знаних» для дитини цінностей, що існують в практичній життєдіяльності. Сферами прояву вибору цінностей вибрано ситуації: («людина-людина», «людина-природа», «людина – техніка», «людина-мистецтво»). В кожній з цих сфер має місце оцінювальна діяльність малюка та привласнення цінностей, що виконують регламентуючі орієнтири у вияві власної активності дитини в різних видах діяльності (моральні, етичні, естетичні норми та ідеали, особистісні якості). В науковому аналізі ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, ми зупинились на цінностях, орієнтуючись на які, людина здійснює пошук та набуття смислу свого життя, а цей аспект є найважливішим на етапі їх становлення (В. Шаронов). Трактуювання процесу становлення ціннісних орієнтацій як процесу, що розгортається у просторі і в часі, як процесу, що сам створює умови для свого наступного розвитку і служить у деякому роді причиною власного саморуху, підкреслює нашу позицію щодо ціннісних орієнтацій як системоутворюючого психологічного надбання, який виявляє свою регулюючу дію в системі життєдіяльності дитини. Відносно завдань онтогенетичної характеристики процесу становлення ціннісних орієнтацій в поведінці дітей в різних видах діяльності й спілкуванні з оточенням ми бачимо специфіку їх прояву в наступній послідовності: – цінності, які реалізуються у переживаннях краси природи, краси мистецтва, тобто є *цінностями переживання*; – цінності, які реалізуються у відносинах людини до людини – любов, дружба, співчуття, тобто *цінності спілкування*; – цінності, які реалізуються в продуктивних творчих актах: працелюбство, творення, перетворення речей природи в процесі трудової діяльності, це – *цінності творення*; – цінності, які реалізуються у ставленні людини до ситуацій: *цінності подолання обмежень* людиною в ситуації, коли вона практично впливати на її зміну не може. В житті дитини дошкільника цінності переживання, творення, подолання обмежень тісно переплетені та виявляються в активних формах взаємодії з оточенням та різних предметно-практичних, ігрових й образотворчих видах діяльності. Для наукового аналізу процесу становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку перспективним є використання означеної класифікації, оскільки надає можливість врахування вікових психологічних надбань віку – психологічних досягнень емоційного, когнітивного, вольового розвитку.

У розробці методичного інструментарію вивчення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку враховано представленість єдності в її компонентах: – когнітивному, пізнавальному компоненті, що характеризує змістову наповненість, насиченість системи ціннісних орієнтирів дитини та складається з оцінних суджень, знань про оточуючу дійсність та самого себе; – емоційному компоненті, що характеризує суб'єктивне, особистісне відношення до предмету оцінювання в оточуючій природній та соціальній

дійсності та виражається у ступені емоційної насиченості в оцінних судженнях й знаннях; – поведінковому або діяльнісному компоненті, що характеризує ступінь включеності й насиченості оцінних суджень в реальній життєдіяльності дитини та аналізується по ступеню сформованості вольових, регулятивних механізмів поведінки дитини в різних специфічно дитячих видах діяльності. Праксеологічна, діяльнісна насиченість оцінних суджень, що характеризують ціннісні орієнтири дитини, демонструють готовність діяти певним чином стосовно себе або об'єкта, який має для людини особистісну значущість.

Виявлення емоційних переваг, когнітивного наповнення та фактичного існування (прояву) ціннісних орієнтацій в житті дитини дозволяє розрізнити емоційні, когнітивні та регулятивні якісні характеристики в структурі ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку та відокремити «значимі», «знані» та «дієві» цінності. Аналітична перевірка зв'язків між вказаними структурними характеристиками ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку вказує на неузгодженість та когнітивний конфлікт між емоційною, когнітивною та регулятивною складовою цінностей дітей. Доведено, що розвиненість у ціннісно-смісловій сфері особистості дошкільника системи цінностей потребує формування особливої якості – єдності її структурних компонентів, що забезпечує дієвість їх реального функціонування в житті дитини.

Щодо характеристики усвідомлення на сучасному етапі розвитку суспільства духовних аспектів в житті дитини та відповідального ставлення дорослих до забезпечення умов розвитку сутнісних ціннісних орієнтацій дошкільників, підтверджено деформацію або гальмування в практиці освітнього простору суспільства системи ціннісних орієнтирів дорослих (батьків та педагогів) і це виступає фактором «загрози» повноцінного психічного розвитку дитини і потребує посилення цілеспрямованих зусиль у формуванні адекватної психологічної атмосфери навколо дитинства з метою посилення взаємодії родинного і сімейного виховання, пошуку засобів ефективного розвитку відповідальності дорослих за якісний гармонійний психічний, фізичний та духовний розвиток дитини.

Специфіка становлення особистості на етапі дошкільного дитинства потребує врахування психолого-педагогічних передумов розвитку духовних орієнтирів в життєдіяльності дитини дошкільного віку, об'єднання зусиль та напрямів діяльності системи освіти та батьків у створенні соціокультурного розвивального середовища та адекватної психологічної атмосфери навколо проблеми становлення ціннісних орієнтацій дитини. Тому рішення проблеми становлення ціннісних орієнтирів розвитку дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі потребує посилення уваги суспільства до якості розвитку дитинства шляхом гуманізації соціокультурних впливів середовища, що відбуваються у взаємодії дитини з оточенням. Гуманізація відносин – це піднесення особистісної гідності людини: сприймання і ставлення до неї як до найвищої життєвої цінності. Саме за цих умов кожна дитина має можливість актуалізувати своє прагнення до продуктивної діяльності, привласнювати соціально значущі надбання інших людей, отримує все необхідне для розвитку у своєму віці, реалізує свої потенційні можливості та здібності, стає творчою особистістю, регулює власну діяльність та поведінку на основі ціннісних орієнтирів.

Специфіка становлення особистості на етапі дошкільного дитинства потребує об'єднання зусиль педагогів та батьків у створенні соціокультурного розвивального середовища та адекватної психологічної атмосфери навколо проблеми становлення ціннісних орієнтацій дитини. Тому рішення проблеми становлення ціннісних орієнтирів розвитку дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі потребує посилення уваги суспільства до якості розвитку дитинства шляхом гуманізації соціокультурного середовища, що сприяє збереженню простору дитячої субкультури, становленню моральних почуттів та ціннісних орієнтирів, опірності до негативних соціальних впливів.

Це, у свою чергу, спрямовує свідомий, відповідальний та психологічно виважений підхід дорослих до процесу цілеспрямованого розвитку ціннісних орієнтацій як системоутворюючого психологічного надбання дитини та забезпечення умов прояву регулюючої дії ціннісних орієнтацій в системі життєдіяльності дошкільників. Все вищезначене вимагає від педагогів системи дошкільної освіти внутрішньої

впорядкованості і структурованості смислів, цінностей, побудови власних конструктивних образно-понятійних схем, пред'являє особливі вимоги до системи суб'єктивного контролю професійно-значущої поведінки, складниками якої є фасилітація дорослим процесу розвитку маленької дитини, її підтримка, сприяння і просування вперед. Проте, на сьогодні цілим рядом досліджень (Е. Бодрова, А. Исмагилова, Г. Маралов, В. Ситаров, Т. Чиркова, Е. Юдина) показана неготовність педагогів до здійснення оптимальної взаємодії з дітьми, наявності у їх свідомості ідей стимулювання дитячої активності, заохочення до її проявів, створення умов і підтримання саморозвитку дитини та реальної взаємодії, спрямованої на домінування, придушення ініціативи.

Декларуючи прихильність гуманістичної парадигми, більшість педагогів залишаються на технократичних позиціях, відмітною ознакою яких є маніпулятивний підхід до дітей. У педагогічному середовищі недостатньо педагогів, здатних з позицій гуманізму вирішувати найбільш важкі питання в умовах соціальних змін. Для сучасної ситуації українського дошкільня характерним є два аспекти процесу становлення особистісної моделі взаємодії з дітьми: з одного боку педагоги демонструють потребу у поширенні сучасних інновацій на засадах діалогічного спілкування з дітьми та їх сім'ями; з іншого боку – постає як жорстка вимога нормативних і методичних документів. Така подвійна ситуація, ускладнена, до того ж, відсутністю об'єктивних умов для реалізації особистісної моделі взаємодії з вихованцями (реальна наповнюваність груп; висока плинність кадрів; велика кількість вакансій педагогічних та допоміжних посад тощо), породжує міжособистісні і внутрішньо особистісні конфлікти, посилення функціонування різного роду педагогічних стереотипів. Отже, теоретичний аналіз проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку як пріоритетних індикаторів особистісного зростання, та аналіз чинників розвитку та реального функціонування ціннісних орієнтацій в життєдіяльності дошкільників в сучасному соціокультурному середовищі, вказує на протиріччя між вимогами з боку суспільства щодо необхідності гуманізації освіти, найважливішим компонентом якої є орієнтація педагогів на особистісну модель взаємодії з дітьми та відсутністю об'єктивних і суб'єктивних умов її реалізації.

Наявність цього протиріччя поставило перед співробітниками лабораторії психології дошкільника як виконавцями дослідження проблеми становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку ряд додаткових питань, пов'язаних з пошуком факторів, які обумовлюють професійно виважену стратегію побудови фасилітуючої взаємодії як одного з механізмів гуманізації виховного процесу і як засобу розвитку ціннісної сфери дітей. До важливих питань цієї роботи на формульованому етапі дослідження визначено: подолання педагогічного егоцентризму та переборення професійних стереотипів; навчання співпраці, толерантному ставленню до дітей, педагогічному спілкуванню, вмінню займати оптимальну позицію по відношенню до вихованців. Пропоновані зміни щодо формату організації життєдіяльності дитини в умовах дошкільного навчального закладу спираються на наступні методологічні положення: -про роль ставлення людини до себе як найважливішого чинника виникнення і стабілізації єдності особистості (положення Б. Ананьєва); – розгляд самоставлення як безпосереднього формування у свідомості людини особистісного смислу «Я» (положення В. М'ясіщева); – ідея про особливий характер взаємозв'язку образу «Я», самооцінки і самоставлення (концепція Л. Бороздіної); – розвиток емоційних ставлень в онтогенезі (Н. Дятленко, М. Лісіна, А. Сільвестру, С. Тищенко, П. Чамата); – модель формування у дошкільників системи провідних ставлень як важливих чинників особистісного розвитку (Ю. Приходько). Ці психологічні аспекти були актуалізовані у впровадженні авторської (Т. Піроженко) освітньої технології «Радість розвитку», яка спрямовує процес становлення базових здібностей дитини дошкільного віку, визначає цілісність її психологічних досягнень у сферах: емоцій, пізнавального розвитку, вольової регуляції діяльності та поведінки, які виступають пріоритетними індикаторами особистісного зростання дошкільника. Реалізація розробленої концепції психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого з дитиною виступає передумовою розвитку творчого потенціалу дитини та підвищенню креативності всіх учасників освітнього простору дошкільного навчального закладу

(батьків, вихователів, психолога, керівника освітнього закладу). Процес становлення ціннісних орієнтацій дитини відображає практику залучення дітей до різних видів діяльності: ігрової, комунікативно-мовленнєвої, образотворчої, в яких посилено акцент на стимулювання та розвиток внутрішньої рушійної сили дитини, зокрема на розвиток системи ціннісних орієнтацій. Ефективність розвивальної роботи з використанням методів діалогу, бесіди, аналізу проблемних ситуацій, створення малюнків, проведенням розвивальних ігор та комунікативних вправ підтверджується зміною функціонування структурно-динамічної будови ціннісних орієнтацій дітей, а саме наповненням змістом соціально значимого ідеалу, поступовим формуванням уявлень про його образ, який дитина перевіряє у процесі спільної з однолітками діяльності. Система ціннісних орієнтацій виступає регулятором активності дитини, дозволяє старшому дошкільнику ініціювати вияв власних інтересів в різних видах діяльності, самостійно та наполегливо досягати нових значимих цілей, керуючись засвоєними цінностями, відображуючи таким чином, певний рівень суб'єктної активності.

Література:

1. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: Науково-методичний посібник / Т. О. Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 140 с.
2. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Тищенко, О. Вовчик-Блакитна, Ю. Приходько; за наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк. – Тернопіль : Мандрівець, – 2010. – 168 с.
3. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Світ дитячої гри: навчально-методичний посібник / К. В. Карасьова, Т. О. Піроженко. – К. : Шк. світ, 2010. – 128 с.
4. Піроженко Т. О. Діяльнісна природа творчої активності дошкільника / Т. О. Піроженко // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. / за ред. В. О. Моляко. – Житомир : Вид-во ЖДУ. – 2010. – Т. XII, В. 10. – С. 264–271
5. Піроженко Т. О. Розвиток самооцінки і саморегуляції старших дошкільників у взаємодії з однолітками і дорослими / Т. О. Піроженко, О. М. Байер // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ. – 2010. – № 3. – С. 57–62.
6. Піроженко Т. О. Загальнолюдські цінності як простір оцінювання дитиною оточуючої дійсності / Т. О. Піроженко // Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України : психологія обдарованості. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – Т. VI. – Випуск 6. – С. 140–149.
7. Піроженко Т. О. Методичні засади вивчення ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку / Т. Піроженко, С. Ладивір, К. Карасьова, Л. Соловйова // Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць / за заг. ред. С. Д. Максименко. – Т. XIII. – Частина 5. – К. : «Гнозіс», 2011. – С. 307–317.
8. Піроженко Т. О. Особистісний потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві / Т. Піроженко // Дошкільне виховання. – 2012. – № 1. – С. 8–16.
9. Піроженко Т. О. Методичні засади вивчення ціннісних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку / Т. Піроженко, С. Ладивір, К. Карасьова, Л. Соловйова // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України : проблеми загальної та педагогічної психології / за ред. С. Д. Максименка. – К. : «Гнозіс». – Т. XIII. – Ч. 1. – 2011. – С. 307–317.
10. Піроженко Т. О. Проблема реалізації індивідуального підходу до розвитку дитини в умовах дошкільного віку / Т. О. Піроженко // Спеціалізований журнал «Практичний психолог: дитячий садок», 2013. – № 10. – С. 4–12.
11. Піроженко Т. О., Карасьова К. В., Соловйова Л. І. Ціннісні орієнтації дитини дошкільного віку: тенденції розвитку / Т. Піроженко, К. Карасьова, Л. Соловйова // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013.

References:

1. Pirozhenko T. O. Osobystist doshkilnyka: perspektyvy rozvytku: Naukovo-metodychnyi posibnyk / T. O. Pirozhenko. – Ternopil : Mandrivets, 2010. – 140 s.

2. Vykhovannia humannykh pochuttiv u ditei / S. Ladyvir, O. Dolynna, V. Kotyrlo, S. Kulachkivska, S. Tyshchenko, O. Vovchuk-Blakytina, Yu. Prykhodko / za nauk. red. T. Pirozhenko, S. Ladyvir, Yu. Manyliuk. – Ternopil : Mandrivets, – 2010. – 168 s.

3. Karasova K. V., Pirozhenko T. O. Svit dytiachoi hry: navchalno-metodychnyi posibnyk / K. V. Karasova, T. O. Pirozhenko. – K. : Shk. svit, 2010. – 128 s.

4. Pirozhenko T. O. Diialnisna pryroda tvorchoi aktyvnosti doshkilnyka / T. O. Pirozhenko // Aktualni problemy psykholohii: Zb. nauk. pr. Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. / za red. V. O. Moliako – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU. – 2010. – T. XII, V. 10. – S. 264–271.

5. Pirozhenko T. O. Rozvytok samoostinky i samorehuliatcii starshykh doshkilnykiv u vzaiemodii z odnolitkamy i doroslymy / T. O. Pirozhenko, O. M. Baiier // Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (pedahohichni nauky). – Berdiansk: BDPU. – 2010. – # 3. – S. 57–62.

6. Pirozhenko T. O. Zahalnoлюдski tsinnosti yak prostir otsiniuvannia dytynoiu otochuiuchoi diisnosti / T. O. Pirozhenko // Aktualni problemy psykholohii : zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy : psykholohiia obdarovanosti. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. – T. VI. – Vypusk 6. – S. 140–149.

7. Pirozhenko T. O. Metodychni zasady vyvchennia tsinnisnykh oriantatsii dytyny starshoho doshkilnoho viku / T. Pirozhenko, S. Ladyvir, K. Karasova, L. Soloviova // Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii : zbirnyk naukovykh prats / za zah. red. S. D. Maksymenko. – T. KhIII. – Chastyna 5. – K. : «Hnozis», 2011. – S. 307–317.

8. Pirozhenko T. O. Osobystisnyi potentsial doshkilnyka: umovy rozvytku v suchasnomu suspilstvi / T. Pirozhenko // Doshkilne vykhovannia. – 2012. – # 1. – S. 8–16.

9. Pirozhenko T. O. Metodychni zasady vyvchennia tsinnisnykh oriantatsii dytyny starshoho doshkilnoho viku / T. Pirozhenko, S. Ladyvir, K. Karasova, L. Soloviova // Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy : problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii / za red. S. D. Maksymenka. – K. : «Hnozis». – T. XIII. – Ch. 1. – 2011. – S. 307–317.

10. Pirozhenko T. O. Problema realizatsii individualnoho pidkhodu do rozvytku dytyny v umovakh doshkilnoho viku / T. O. Pirozhenko // Spetsializovanyi zhurnal «Praktychnyi psykholoh: dytiachyi sadok». , 2013. – # 10. – S. 4–12.

11. Pirozhenko T. O., Karasova K. V., Soloviova L. I. Tsinnisni oriantatsii dytyny doshkilnoho viku: tendentsii rozvytku / T. Pirozhenko, K. Karasova, L. Soloviova // Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka. – K. : DP «Informatsiino-analitychne ahentstvo», 2013.

В статье представлены методологический подход к изучению проблемного круга вопросов, связанных с характеристикой ценностных ориентаций ребенка дошкольного возраста, классификация ценностей и анализ роли взрослых в формировании ценностных ориентаций детей. Проведено сотрудниками лаборатории психологии дошкольника Института психологии имени Костюка АПН Украины теоретико-экспериментального исследования по теме «Становление ценностных ориентаций детей дошкольного возраста в современной социокультурной среде». Выявлены преимущества когнитивного наполнения и фактического существования (проявления) ценностных ориентаций в жизни ребенка. Эффективность развивающей работы с использованием методов диалога, беседы, анализа проблемных ситуации, создание рисунков, проведением развивающих игр и коммуникативных упражнений подтверждено изменением функционирования структурно-динамической строения ценностных ориентаций детей, а именно наполнением содержанием социально значимого идеала, постепенным формированием представлений о его образ, который ребенок проверяет в процессе совместной со сверстниками деятельности.

Ключевые слова: система ценностных ориентации, поле ценностей ребенка, структурно-динамическая характеристика ценностей, ценность как механизм регуляции активности ребенка старшего дошкольного возраста.

The paper presents a methodological approach to the study of the problem of issues

related to the characteristic value orientations child of preschool age, classification and analysis of the role of values in shaping adult children value orientations. A preschooler psychology laboratory staff of the Institute of Psychology H.S.Kostyuka NAPS Ukraine theoretical and experimental research on the topic «Formation of value orientations of preschool children in today's socio-cultural environment». Advantages of cognitive content and the actual existence (manifestation) value orientations in the child's life. The effectiveness of developing work using the methods of dialogue, conversation, analysis of problem situations, create drawings, conducting developmental games and communicative exercises confirmed the change operation structural dynamic structure of value orientations of children, namely meaningful socially meaningful ideal, gradually forming representations about its image, which child checks in the process of joint activities with peers.

Key words: value orientations, field values of the child, structural and dynamic characteristic values, value as a mechanism for regulating the activity of a child under school age.